

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338.242.4

Гуржий Т.О., здобувач
кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Гуржий Т.О. Регуляторна політика держави щодо фінансових ресурсів домогосподарств. Зазначено, що фінансові відносини домогосподарств з іншими суб'єктами ринкової економіки базуються на системі фінансового права. У табличній формі наведено основні нормативно-правові акти, які регулюють фінансові ресурси домогосподарств, та основні нормативно-правові акти, що мають характер непрямого впливу на доходи домогосподарств. Запропоновано подальше вдосконалення фінансового законодавства з метою перерозподілу фінансових ресурсів для підвищення добробуту та соціального захисту населення.

Ключові слова: фінансові ресурси домогосподарств, державне регулювання, субсидії для населення, податкова політика, фінансова грамотність, фінансове право, оплата праці, пенсії.

Гуржий Т.А. Регуляторная политика государства в отношении финансовых ресурсов домохозяйств. Отмечено, что финансовые отношения домохозяйств с другими субъектами рыночной экономики основаны на системе финансового права. В табличной форме приведены основные нормативно-правовые акты, регулирующие финансовые ресурсы домохозяйств, и основные нормативно-правовые акты, имеющие характер косвенного влияния на доходы домохозяйств. Предложено дальнейшее совершенствование финансового законодательства с целью перераспределения финансовых ресурсов для повышения благосостояния и социальной защиты населения.

Ключевые слова: финансовые ресурсы домохозяйств, государственное регулирование, субсидии для населения, налоговая политика, финансовая грамотность, финансовое право, оплата труда, пенсии.

Gurzhi T.O. Regulatory policy of the state on financial resources of households. It is noted that the financial relations of households with other subjects of the market economy are based on the system of financial law. The tabular form contains the main legal acts regulating the household's financial resources and the main legal acts that have an indirect effect on household income. Further improvement of financial legislation with the aim of redistribution of financial resources for welfare and social protection of the population is proposed.

Key words: financial resources of households, state regulation, subsidies for the population, tax policy, financial literacy, financial law, wages, pensions.

Постановка проблеми. Економічне значення фінансових ресурсів домогосподарств полягає в тому, що вони забезпечують не тільки життєдіяльність його членів, а й соціальну стабільність суспільства, є одними з джерел поповнення державного бюджету та централізованих фондів, а також є джерелом інвестицій у розвиток національної економіки.

Найважливішою передумовою успіху вирішення проблеми формування та використання фінансових ресурсів домашніх господарств у національній економічній системі є чітка їх структуризація, визначення особливостей їх формування, а також факторів, що впливають на форми їх організації.

Домогосподарства, виступаючи повноправним учасником фінансових відносин, залучаються до взаємодії з іншими учасниками, одним з яких є держава, адже саме держава в особі уповноважених

органів за допомогою низки економічних важелів справляє безпосередній вплив на стан фінансових ресурсів домогосподарств, зокрема через встановлення соціальних стандартів життя населення, що безпосередньо впливає як на формування доходів, так і на можливість та необхідність здійснення витрат домогосподарствами.

В умовах економічної кризи життєво необхідним є підвищення ефективності функціонування домогосподарств, посилення їх ролі в модернізації економіки та соціальної сфери через регуляторну політику держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансів домогосподарств присвячені праці вітчизняних учених, таких як В.В. Ворошило, Н.Н. Героніна, Т.О. Кізими, П.О. Левчаєва, С.І. Юрій та інші.

Водночас аналіз робіт показав, що їхні дослідження охоплювали в основному визначення сутності, місця і ролі домогосподарств у кругообігу ресурсів, інвестицій в людський капітал, збережень домогосподарств як джерел формування внутрішніх інвестиційних ресурсів, їх функцій.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Розвиток ринкових відносин зумовив посилення інтересу до економічних досліджень домогосподарств. Це пов'язано насамперед із тим, що домогосподарство як основний суб'єкт ринку одночасно впливає і є залежним від інших суб'єктів фінансової системи держави. Такий взаємний вплив потребує як визначення, аналізу, оцінки так і регулювання з метою стабілізації та покращення соціально-економічних умов функціонування вітчизняних домогосподарств.

Крім того, проблема подолання бідності в Україні зумовили подальше дослідження регуляторної політики держави щодо оптимізації управління фінансовими ресурсами домогосподарств.

Постановка завдання. Тому метою статті є розвиток теоретичних та методичних підходів щодо регуляторної політики держави з формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств з метою підвищення рівня добробуту та соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові відносини домогосподарств з іншими суб'єктами ринкової економіки базуються на системі фінансового права, яка ґрунтується на Конституції України. Законодавчо встановлені нормативні акти є обов'язковими для виконання всіма економічними суб'єктами, в тому числі й членами домогосподарств (таблиця 1).

Перелічені Закони прямо впливають на формування основної частки фінансових ресурсів домогосподарств.

Маємо відзначити, що збільшення прожиткового мінімуму та рівня соціальних виплат населенню й зменшення податкового навантаження безумовно впливають на підвищення соціально-економічного забезпечення населення. Але, в українському законодавстві наявна низка законів, які побічно впливають на рівень життя населення (таблиця 2). Кожен із цих законів несе в собі непрямий характер впливу на рівень доходів населення. Адже те, яку політику обере держава в цих питаннях, позначиться на платоспроможності населення та рівні його життя, відповідно.

В основі реальних доходів більшості населення є реальна заробітна плата робітників і службовців. Належний рівень заробітної плати стимулює продуктивність праці, спонукає працівників підвищувати свою кваліфікацію, є індикатором узгодження інтересів підприємців і найманих працівників.

У багатьох країнах світу організація заробітної плати – це внутрішньофірмова справа, яка вирішується угодою між власниками виробництва та

профспілками, що захищають інтереси найманих працівників.

Процес реформування оплати праці в Україні розпочався з прийняттям у 1991 р. Закону України «Про підприємства в Україні», за яким підприємства набули права самостійно встановлювати розмір фонду оплати праці, форми, системи і розміри оплати праці, а також інші види доходів працівників згідно із законодавством. З часом у 1992 р. було прийнято Декрет Кабінету Міністрів України «Про оплату праці», на підставі якого було підготовлено з урахуванням рекомендацій Міжнародної організації праці та світового досвіду в 1995 р. основний документ з питань регулювання оплати праці – Закон України «Про оплату праці» [1]. Зазначені вище законодавчі акти сприяли позитивним змінам в організації оплати праці, адже було здійснено перехід від централізованої системи організації оплати праці до колективно-договірних принципів її регулювання та встановлення державних гарантій в оплаті праці. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про оплату праці» [1], державне регулювання оплати праці полягає в такому:

- встановлення на законодавчому рівні розміру мінімальної заробітної плати, а також інших державних норм і гарантій для працівників підприємств усіх форм власності;

- встановлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ і організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету;

- регулювання фондів оплати праці працівників підприємств-монополістів, а також встановлення податків на доходи працівників.

Найважливішою державною гарантією, пов'язаною з оплатою праці, є мінімальна заробітна плата – вона обов'язкова на всій території України для підприємств усіх форм власності й господарювання. Мінімальна заробітна плата покликана стати додатковим чинником структурної перебудови економіки, раціоналізації трудових витрат. Піднесення її ролі до реально ефективної категорії ринкової економіки дало би змогу відновити дієвість цього потенційно потужного важеля економічної політики держави та стимулю соціально-економічного розвитку. Вона є встановленим законодавством розміром зарплати за просту, некваліфіковану працю, нижче від якого оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці або обсяг робіт здійснюватися не може [16, с. 120].

Мінімальна заробітна плата не повинна бути нижчою за вартісну величину межі малозабезпеченості, тобто величину середньодушового доходу, який забезпечує непрацездатному громадянину споживання товарів і послуг на мінімальному рівні, встановленому законодавством у розрахунок на працездатну особу [16, с. 128].

Основні нормативно-правові акти, які регулюють фінансові ресурси домогосподарств

Нормативно-правові акти	Регульований аспект
1	2
Закон України «Про оплату праці»	Визначає економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами, та сфери державного і договірною регулювання оплати праці і спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулювальної функцій заробітної плати [1]
Розділ IV ПКУ «Податок на доходи фізичних осіб»	Визначає правові засади оподаткування доходу фізичних осіб в Україні. Податок з доходів фізичних осіб належить до загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) [2]
Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати»	Спрямований на встановлення розміру прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати і забезпечує належний соціальний захист кожного громадянина України у період фінансово-економічної кризи [3]
Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»	Гарантує соціальну захищеність пенсіонерів шляхом встановлення пенсій на рівні, орієнтованому на прожитковий мінімум, а також регулярного перегляду їх розмірів у зв'язку із збільшенням розміру мінімального споживчого бюджету і підвищенням ефективності економіки, крім того, визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, нещасного випадку, втрати працездатності чи професійного захворювання [4]
Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»	визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом [6]
Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. N 1045 «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів»	Порядок визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті Мінсоцполітики для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) державних вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації та вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації, що входять до їх складу, без статусу окремих юридичних осіб, які навчаються за денною формою за державним замовленням закріплюються права осіб, на яких поширюється дія цієї постанови, на отримання стипендій, регулюється їх розмір та умови отримання [7]
Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1050 Деякі питання стипендіального забезпечення	Визначено порядок, який поширюється на осіб, які навчаються у навчальних закладах або наукових установах за державним (регіональним) замовленням за рахунок коштів загального фонду державного (відповідного місцевого) бюджету [8]

Потужним інструментом перерозподілу доходів населення є соціальні трансферти, або програми соціального захисту населення.

Для вирішення завдання соціального захисту населення виконавчі та законодавчі органи держави останніми роками розробили законодавчу базу соціального страхування, яка регламентує діяльність основних суб'єктів правовідносин у цій сфері, створили соціальні фонди: Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, які не входять до системи інституцій, що фінансуються з державного бюджету України.

Розміри різноманітних видів допомоги в Україні є невисокими, у більшості випадків вони не сягають розміру прожиткового мінімуму, а сім'я, яка належить до найбільш бідного населення, одержує менше допомоги, ніж середньостатистична сім'я.

Україна перебуває серед країн з високим рівнем бідності. Сьогодні низка питань подолання бідності залишаються невирішеними. Усе це свідчить про гостроту проблеми бідності українського населення, офіційним визнанням чого слугує Указ Президента України «Про невідкладні заходи з подолання бідності» від 26 лютого 2010 р. № 274/2010. На виконання плану організації реалізації зазначеного нормативного акта розроблено прийнята Постанова КМ України «Про затвердження Загальнодержавної про-

Основні нормативно-правові акти, що мають характер непрямого впливу на доходи домогосподарств

Нормативно-правові акти	З якої сторони регулюють
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Метою цього Закону є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [9]
Закон України «Про зайнятість населення»	Визначає правові, економічні та організаційні основи зайнятості населення України і його захисту від безробіття, а також соціальні гарантії з боку держави в реалізації громадянами права на працю [10]
Закон України «Про житлово-комунальні послуги»	Визначає основні засади організаційних, господарських відносин, що виникають у сфері надання та споживання житлово-комунальних послуг між їхніми виробниками, виконавцями і споживачами, а також їхні права та обов'язки [11]
Закон України «Про ціни та ціноутворення»	Визначає основні принципи встановлення і застосування цін і тарифів та організацію контролю за їх дотриманням на території України [12]
Кодекс законів про працю України	Регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини [13]
Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»	Визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій [14]
Закон України «Про страхування»	Регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб [15]

грами подолання та запобігання бідності в Україні на 2010–2015 рр.» [17].

Також слід звернути увагу на те, що сьогодні в Україні висока питома вага пенсійних виплат у державних видатках та у ВВП, що зумовлено високим рівнем демографічного старіння населення та іншими чинниками.

Тому в Україні проведено пенсійну реформу, яка включає поступове запровадження трирівневої пенсійної системи: перший рівень – солідарна система; другий рівень – загальнообов'язкова накопичувальна система; третій рівень – недержавна система пенсійних заощаджень.

Таким чином, головним завданням фінансової політики держави є пошук та запровадження оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів з метою як стимулювання матеріального виробництва так і соціального захисту населення на ґрунті подальшого вдосконалення фінансового законодавства.

У сучасних нестабільних фінансово-економічних умовах важливим є формування цілісного механізму державного регулювання фінансової діяльності домогосподарств.

Реалізація мети створення механізму державного регулювання полягає в найповнішому та поступовому підвищенні фінансового потенціалу домогосподарства.

Одним із важливих завдань державного регулювання є підвищення рівня фінансової грамотності

населення, яка дозволить населенню на основі знання фінансових законів підвищувати рівень життя. Деякі заходи в цьому напрямі відбуваються, а саме було запропоновано введення в шкільну програму дисципліни «Фінансова грамотність». Знання економіки домогосподарств дасть змогу планувати, аналізувати та управляти заробленими грошима, щоб забезпечити собі і своїй родині фінансову незалежність. Тим паче, що зі створенням та виведенням на ринок фінансових інструментів та інноваційних фінансових продуктів необхідність управління фінансовими ресурсами домогосподарств зростає.

На американському та європейському ринках є інститут індивідуальних фінансових консультантів, який ділиться на два напрями: ринок приватної банківської діяльності (приват-банкінг) і ринок послуг незалежних фінансових консультантів. Функціонування такого інституту сприяє фінансовій грамотності населення Європи і США через розроблення та реалізацію стратегію зростання заощаджень домогосподарств за оптимізації їх особистого споживання.

Виходячи із цього, можна запропонувати формування та впровадження в Україні інституту незалежних фінансових консультантів як спеціального виду діяльності, який забезпечить ефективний розвиток фінансових ресурсів домогосподарств через рекомендації їх організації та управління.

У питаннях удосконалення політики регулювання доходів домогосподарств для України особливої

актуальності набувають такі напрями: вирівнювання структурних диспропорцій у доходах; зниження розриву в рівні доходів різних верств; створення умов для ефективної зайнятості населення; удосконалення форм оподаткування доходів громадян інші.

Політика доходів домогосподарств є найважливішою складовою частиною системи державного управління економікою, тому що від ефективного вирішення цього питання залежать добробут громадян країни, їх платоспроможний попит, перспективи економічного зростання національної економіки та соціальна стабільність у суспільстві.

Сучасна держава бере на себе зобов'язання коригувати результати ринкового механізму розподілу, здійснювати ефективний та справедливий перерозподіл доходів. Це здійснюється за допомогою таких інструментів, як: особисті податки, державні трансфертні платежі, встановлення мінімальної заробітної плати, норм і гарантій її виплати, регулювання фондів оплати праці, регулювання цін на товари і послуги тощо.

Згідно з інструкцією Міністерства фінансів України «Щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету», під трансфертами населенню розуміються поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, які передбачені для збільшення їхнього доходу [18].

Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом сплати рахунків. Подібні платежі можуть бути окремою добавкою до бюджету певної сім'ї чи особи або компенсуванням певних видів витрат, наприклад, на харчування, комунальні послуги, оплату проїзду тощо.

Фінансова необґрунтованість, непрозорість надання пільг, встановлених у нашій країні, порушують принцип соціальної справедливості. Чинна в Україні система пільг не може компенсувати відсутність доходів у бідних сім'ях, оскільки процедура їх нарахування та надання не має адресного характеру.

Система соціальної підтримки, що склалася в нашій країні, основу якої становлять загальні соціальні трансферти, субсидії на товари та послуги, а також категоріальні пільги, принципово не здатна вирішити завдання перерозподілу ресурсів на користь тих, хто найбільше цього потребує.

Спостерігається несправедливий перерозподіл державних соціальних трансфертів не на користь нужденних домогосподарств, зокрема:

– більша частина трансфертів припадає на заможні домогосподарства: лише близько 40 % усієї державної підтримки надходить до найбідніших верств населення, що вважається низьким показником;

– значна частина трансфертів припадає на членів домогосподарств, що не мають легального права на них, оскільки значна частина трансфертів прив'язана до благ, що спільно споживаються всередині домогосподарства (наприклад, ст. 4 Закону України «Про

міліцію», Закон України «Про пожежну безпеку» передбачає 50% знижку на оплату житлової площі для членів сімей відповідних категорій працівників);

– породжується нерівність між носіями одних і тих самих прав на соціальні трансферти залежно від доступності благ, наприклад, за місцем постійного проживання; за станом здоров'я;

– значна частина соціальних трансфертів залишається у постачальників благ (тобто відбувається втрата трансферту у міру його просування до кінцевого споживача);

– низький рівень більшості видів допомоги та пенсій, особливо це стосується тих виплат, що розраховуються на основі мінімальної оплати праці. З усієї кількості громадян, які офіційно мають доходи нижче за прожитковий мінімум, лише 56,8% отримують хоча б один вид соціальної допомоги [19].

Серед причин низької ефективності та низької дієвості соціальних трансфертів можна виділити такі:

1. Велика кількість основних категорій, які мають право на соціальний захист. Зростання частки людей пенсійного віку в загальній структурі населення України, низький рівень оплати праці призвели до того, що протягом 2015–2016 рр. сформувалася стала тенденція до збільшення фактичних видатків державного бюджету на пільги та субсидії населенню для оплати житлово-комунальних послуг.

Загальна сума субсидій, призначених домогосподарствам для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, у січні-лютому 2017 р. становила 1636,1 млн. грн., з них у міських поселеннях – 1058,5 млн. грн., у сільській місцевості – 577,6 млн. грн. Загальна кількість учасників Програми житлових субсидій, які одержували субсидії, у 2017 році становить 42,3% від загальної кількості домогосподарств України [20].

2. Неефективність державного фінансування сфери соціального захисту та соціального забезпечення.

3. Недоліки у методиці визначення сукупного доходу сім'ї для надання соціальної допомоги.

4. Застаріла та недосконала система пільг.

5. Складність процедури звернення по допомогу, в тому числі: тривалість часу розгляду заявок на отримання соціальної допомоги, перевірки документів та визначення права заявника на допомогу; часті зміни розмірів самої допомоги і критеріїв надання допомоги; використання різних критеріїв оцінювання майнового стану для визначення права сім'ї на різні види допомоги.

Усі диспропорції, що сьогодні є, зумовлюють необхідність перегляду ролі держави в регулюванні оплати праці та інших доходів населення.

Держава може забезпечити регулювання доходів домогосподарств через удосконалення та прийняття низки відповідних законів, таких як Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» (регулюючи тим самим

наближення прожиткового рівня до реальних цін та норм споживання, а мінімальної заробітної плати до світових (європейських) стандартів), Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (тим самим здійснюючи заходи, які забезпечуватимуть доступ кожного члена домогосподарства до мінімально необхідного комплексу суспільних благ, сприяючи при цьому подоланню соціальної нерівності та підтримці найбільш уразливих верств населення, сімей, громадян), Закон України «Про диференціацію доходів домогосподарств» (тим самим визначаючи максимальний розрив в заробітній платі, тарифній сітці й інших виплат з фонду оплати праці, в розмірі пенсій).

Наступна непослідовність регуляторної політики держави – це заморожування надто низького рівня заробітної плати населення через встановлення її мінімального рівня на межі бідності, що встановлена ООН.

Позитивною можна вважати тенденцію до збільшення показників прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, але політика держави має бути спрямована на перегляд складу споживчого кошика, враховуючи зміни у потребах домогосподарств, що викликані вимогами часу та економічними трансформаціями в країні.

Суми прожиткового мінімуму на 2018 рік встановлено Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 07.12.2017 р. № 2246-VIII (таблиця 3).

Як відомо, прожитковий мінімум застосовується для:

- загальної оцінки рівня життя в Україні, що є основою для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм;
- встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат, виходячи з вимог Конституції України та законів України;
- визначення права на призначення соціальної допомоги;
- визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування та інших;

- встановлення величини неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- формування Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Тобто прожитковий мінімум є інструментом безпосереднього впливу на стан функціонування фінансових ресурсів домогосподарств, адже використання цього показника для встановлення мінімальної заробітної плати, пенсій за віком, різних видів соціальних трансфертів певною мірою визначає як величину доходів домогосподарства та сплачених податків з отримуваних доходів, так і можливі напрями витрачання коштів, наприклад, формування додаткового пенсійного фонду за умови гарантування державою певного рівня мінімального пенсійного забезпечення. Тобто, орієнтуючись на певну державну політику щодо пенсійних виплат, населення має можливість чіткого прогнозування необхідності здійснення додаткових пенсійних нагромаджень.

Відповідно, державна політика повинна бути спрямована на встановлення економічно та соціально обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму через такі законодавчі акти, як Закон України «Про оплату праці» (визначаючи при цьому законодавчо встановлений розмір заробітної плати, нижче від якого не може проводитися оплата за виконану працю, надаючи тим самим найманим працівникам гарантії, пільги та компенсації), Закон України «Про зайнятість населення», Кодекс законів про працю України (які дають змогу регулювати трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя домогосподарств).

Наступним важливим інструментом державного регулювання доходів домогосподарств є податкова політика. Система оподаткування доходів фізичних осіб є регулятором рівня доходів домогосподарств, обсягів їхніх заощаджень та економічної поведінки.

Форми оподаткування доходів громадян різноманітні, і під час реалізації кожної функції домогосподарства тією чи іншою мірою залучаються до формування бюджету. Так, під час постачання виробничих факторів вилучення доходів домогосподарств здійснюється у формі майнових податків, оподаткування доходів від трудових відносин за наймом та у межах цивільно-правових договорів. Під час здійснення

Таблиця 3

Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у 2018 році

Соціальні і демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму		
	01.01.2018 – 30.06.2018	01.07.2018 – 30.11.2018	01.12.2018 – 31.12.2018
Діти віком до 6 років	1492 грн.	1559 грн.	1626 грн.
Діти віком від 6 до 18 років	1860 грн.	1944 грн.	2027 грн.
Працездатні особи	1762 грн.	1841 грн.	1921 грн.
Особі, які втратили працездатність	1373 грн.	1435 грн.	1497 грн.
Загальний показник	1700 грн.	1777 грн.	1853 грн.

виробничої функції домогосподарств податкові відносини виявляються у формі оподаткування доходів від підприємницької діяльності, під час виконання споживчої функції – у формі непрямих податків та акцизів. Функція заощадження передбачає оподаткування інвестиційного прибутку.

Реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб має базуватися на таких засадах:

1. Оподаткування доходів громадян має бути прогресивним, ураховуючи реальну диференціацію доходів громадян, а з доходу у вигляді податку повинна вилучатися тільки та частина, яка йде на нагромадження, а не та, що спрямовується на споживання.

2. Оподаткування доходів має враховувати кількість непрацездатних членів родини і відповідно зменшуватися.

3. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян має встановлюватися на рівні мінімальної заробітної плати.

4. Доцільно знижувати ПДВ на соціально важливі товари, що підвищить купівельну спроможність громадян.

5. Необхідно стимулювати підвищення зацікавленості населення в інвестуванні заощаджень через систему оподаткування, а саме введення відповідної моделі оподаткування, що буде ґрунтуватися на певних пільгах щодо доходів домогосподарств, які отримуються від інвестицій (такі як податкова знижка на внески до певних фондів і спеціальні ощадні рахунки, що не оподатковуються).

Для того щоб більша кількість людей мала змогу достатньо заробляти собі на життя, держава має вжити першочергових заходів: надавати цільову допомогу соціально вразливим групам населення через активацію пошуку роботи, цільове навчання, субсидії роботодавцям; підвищити мінімальну заробітну плату, що дасть можливість раніше низькооплачувану працю зробити більш привабливою; здійснювати інвестиції в людський капітал через програми професійної освіти, перенавчання, підвищення кваліфікації.

Зазначені перетворення сприятимуть зменшенню соціальної напруженості, скороченню диференціації доходів, більш справедливому їх розподілу, послідовному зростанню реальних доходів домогосподарств і загалом зростанню добробуту українців.

Для досягнення стратегічних цілей розвитку країни важливою є активізація відносин у рамках фінансової системи: включення грошових доходів населення у формування бюджетних, кредитних і страхових ресурсів, участі домогосподарств у фінансовому капіталі підприємств і ринках фінансових інструментів [21, с. 37].

У ринковій економіці чинниками зростання рівня добробуту домогосподарств є рівень розвитку інституційних механізмів домогосподарства та їх взаємодії з іншими інституціями за допомогою ринкових (грошово-кредитних) і неринкових (соціальні інновації) методів.

Регулювання розвитку фінансових ресурсів домогосподарств повинно набути багатостороннього впливу, об'єднуючи елементи державного управління, регулювання з боку інститутів ринкової інфраструктури (банків, інвестиційних фондів, страхових компаній).

Сьогодні є об'єктивні чинники, що заважають трансформації фінансових ресурсів домогосподарств. Одним із таких об'єктивних факторів є відсутність розвинених інститутів фінансового ринку. Поширення фінансових послуг в Україні залишається низьким, особливо порівняно з європейськими державами: 39% населення не мають банківського рахунку, більшість громадян користуються лише обмеженим переліком базових фінансових послуг, серед яких чільне місце належить комунальним платежам, банківським рахункам, пластиковим карткам та користуванню банкоматом [22, с. 5].

Ще одним із найважливіших завдань удосконалення механізму фінансових ресурсів домогосподарств є активізація їхньої інвестиційної функції. Найбільш поширеним напрямом участі домогосподарств в інвестиційному процесі залишаються заощадження на депозитних рахунках у банках. Однак держава як основний регулятор ринку приватних інвестицій приділяє недостатню увагу організації механізму інвестування коштів населення в ринкову економіку [21, с. 38].

Для підвищення економічної активності домогосподарств державі необхідно насамперед підвищити їхні реальні доходи та розробити механізми, які будуть забезпечувати прозорість і безпеку інвестування.

Важливою умовою, здатною стимулювати інвестиційну активність домогосподарств, є розвиток інвестиційних інститутів (банків, страхових компаній, пенсійних фондів, різних форм колективного інвестування). Створення їх позитивного іміджу, розширення кількості та якості інвестиційних продуктів сприятимуть припливу фінансових ресурсів населення в економіку країни, розширенню процесів відтворення товарів і послуг та економічному зростанню країни загалом (рисунок 1).

Через Закон України «Про банки і банківську діяльність», Положення Національного банку України «Про кредитування» та низку інших законів держава повинна сприяти підвищенню ефективності функціонування домогосподарств на фінансових ринках, контролюючи їх раціональні і нераціональні рішення у розподілі фінансових ресурсів.

Висновки. До особливостей формування фінансових ресурсів домогосподарств в Україні можна зарахувати те, що державна політика не чітко сформувалася в цій сфері. Домогосподарство є найменш регламентоване державою, воно самостійно приймає рішення щодо необхідності та способів формування грошових фондів, їх обсягу, часу та цілей використання. За умови ринкової економіки держава не має інструментів впливу на процес розподілу наявного доходу домогосподарства.

Рис. 1. Механізм активізації інвестиційної функції домогосподарств з боку держави

Разом із тим держава здатна впливати на загальну величину доходу, яку реально має у своєму розпорядженні домогосподарство. Реальні доходи домогосподарства утворюються в результаті багаторазового розподілу і перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту в процесі реалізації фінансових відносин домогосподарства, держави та інших суб'єктів ринкової економіки.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що підвищення фінансової стійкості українських домогосподарств – це не тільки мікро-, а й макроекономічна проблема. Тому в її вирішенні повинні активно брати участь усі інституційні сектори. Тільки об'єднавши зусилля та фінансові ресурси держави і населення, можна істотно поліпшити фінансове забезпечення життєдіяльності домогосподарств.

Список літератури:

1. Закон України «Про оплату праці» від 23 березня 1995 р. № 108/95. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про прожитковий мінімум»: від 15.07.1999 р. 966-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: від 01 січня 1999 р. № 1105-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
5. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV {Із змінами, внесеними згідно із Законами України}: URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
7. Кабінет Міністрів України. Постанова від 28 грудня 2016 р. № 1045, Київ. «Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів». {Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ}: URL: zakon.rada.gov.ua/go/1045-2016-p
8. Кабінет Міністрів України «Деякі питання стипендіального забезпечення». Постанова від 28 грудня 2016 р. № 1050 Київ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249638784>
9. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: від 07 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Закон України «Про зайнятість населення»: від 01 березня 1991 р. № 803-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
11. Закон «Україні Про житлово-комунальні послуги»: від 24 травня 2004 р. № 1875-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
12. Закон України «Про ціни і ціноутворення»: від 03 грудня 1990 р. № 507-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
13. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
14. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії/ Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
15. Закон України «Про страхування» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78). {Вводиться в дію Постановою ВР N 86/96-ВР від 07.03.96, ВВР}, {Із змінами, внесеними згідно із Законами ВВР}. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96>.

16. Сімута Я.В. Методи регулювання заробітної плати на сучасному етапі (правові проблеми) : монографія / Я.В. Сімута. К.: Київськ. ун-т права НАН України, 2009. 176 с.
17. Кабинет Міністрів України. Постанова від 31 серпня 2011 р. N 1057, Київ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року» {Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ}. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2011-p
18. Міністерство Фінансів України. Наказ «Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету», Від 12.03.2012 № 333. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.
- 19 Карпенко О.В. Мінімальна заробітна плата та проблеми її реформування / О.В. Карпенко // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. ДВНЗ «УАБС НБУ». 2010. Вип. 30. С. 128–136.
20. Держстат озвучив кількість сімей, які отримують субсидії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2197580-derzstat-ozvuciv-kilkist-simej-so-otrimuut-subsidii.html>
21. Чорна О.М. Концептуальні підходи до розвитку фінансів домашніх господарств в економіці України. [Текст] / О.М. Чорна, К.В. Баранова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2011. № 4. С. 33–39.
22. Презентація результатів дослідження «Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки»: [Текст] / Управління маркетингу департаменту стратегічного розвитку і маркетингу. К., 2010. С. 4–23.

УДК 330.3

Юдіна С.В., д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет
Пирогов С.О., аспірант
кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Юдіна С.В., Пирогов С.О. Особливості венчурного фінансування. У статті визначено та проаналізовано особливості механізму венчурного фінансування. Наведена характеристика інститутів спільного інвестування, класифікація інститутів спільного інвестування, що діють в Україні, проаналізовано показники їхньої діяльності. Проаналізовано обсяг венчурних інвестицій за 2017 р., визначено особливості венчурного інвестування в українські компанії. Визначено напрями подальшого розвитку венчурного інвестування в Україні.

Ключові слова: венчурний бізнес, венчурний фонд, венчурне фінансування, інститути спільного інвестування, венчурне інвестування, стартапи.

Юдина С.В., Пирогов С.А. Особенности венчурного финансирования. В статье определены и проанализированы особенности механизма венчурного финансирования. Приведена характеристика институтов совместного инвестирования, классификация институтов совместного инвестирования, действующих в Украине, проанализированы показатели их деятельности. Проанализированы объем венчурных инвестиций за 2017 г., определены особенности венчурного инвестирования в украинские компании. Определены направления дальнейшего развития венчурного инвестирования в Украине.

Ключевые слова: венчурный бизнес, венчурный фонд, венчурное финансирование, институты совместного инвестирования, венчурное инвестирование, стартапы.

Yudina S.V., Pirogov S.O. Features of Venture Finance. The article specifies and analyzes the peculiarities of the mechanism of venture financing. The characteristics of joint investment institutes are presented, the classification of collective investment institutions operating in Ukraine is given, the indicators of their activity are analyzed. The volume of venture investments in 2017 is analyzed, peculiarities of venture investment in Ukrainian companies are determined. The directions of further development of venture capital investments in Ukraine are determined.

Key words: venture business, venture fund, venture financing, joint investment institutes, venture capital investment, executions.

Постановка проблеми. Венчурний бізнес має особливе значення у процесах створення ефективною і конкурентоспроможною сучасною економікою. Розвинений венчурний технологічний бізнес є тим

базовим сектором постіндустріальної і нової економіки, який визначає здатність країни утримувати конкурентоспроможні світові позиції в передових технологіях.